

6. Копытин, А. И. (2013). Sotsialnaia i kkinicheskaia art-terapiia [Social and Clinical Art Therapy]. Klinicheskaia i meditsinskaia psikhologhiia: issledovaniia, obuchenie, praktika [Clinical and medical psychology: research, training, practice], no. 2 (2). – Access mode: <http://medpsy.ru/climp> (In Russian).
7. Lebedeva, L. D. (2000). Art-terapiia v pedahohike [Art therapy in pedagogy]. Pedahohika [Pedagogy], no. 10, pp. 21–25 (In Russian).
8. Osipova, A. A. (2000). Obshchaia psikhokorreksiia [General psychocorrection]. Moscow, 512 p. (In Russian).
9. Oster, Dzh. & Houll, L. (2000). Risunok v psokhoterapii [Figure in psychotherapy]. Moscow, Prohress Publ., 184 p. (In Russian).

Олейник И. В. Арт-терапия как одна из инновационных психолого-педагогических технологий в профессиональной деятельности социальных работников

Актуальность темы обусловлена поиском новых технологий и инструментов социально-педагогической деятельности в системе социальной работы. Обоснована возможность арт-терапии для укрепления, сохранения, психокоррекции социального здоровья клиентов. Обобщены теоретические вопросы использования технологии исцеления искусством в профессиональной деятельности социальных работников. Определено комплексное представление об арт-терапии – оригинальном методе прогрессивной психолого-педагогической помощи в социальной работе, что способствует формированию здоровой и творческой личности.

Ключевые слова: социальная работа, социально-педагогическая деятельность, арт-терапия, диагностика, психокоррекция, реабилитация.

Oliinyk I. V. Art therapy as one of the innovative psychological and pedagogical technologies of social workers activities

Relevance of the theme is determined by the searching for new technologies of social and pedagogical activity in the system of social work. The capabilities of art therapy for strengthening, preservation, psychocorrection of social health of clients are described. Based on the analysis of psychological, pedagogical and scientific-methodical studies the theoretical questions of the usage of art technology in the professional activity of social workers have been explained. The complex idea of art therapy as the original method of progressive psychological and pedagogical assistance in social work that develops healthy and creative personality is presented.

Theoretical and practical thoughts on the value of art therapy in the activities of social workers were analyzed; the main functions and benefits of art therapy as the healthiest way of cooperation with the client have been identified.

Art therapy is considered as an instrument of progressive psychological and pedagogical assistance, that helps to become healthy and creative as well as to put into practice such functions as diagnostic, prognostic, organizational and communicative, psycho-corrective, social and pedagogical support, psychotherapeutic, rehabilitation, animation, facilitative.

The basic methods of art therapy which are being introduced to future social workers in the process of studying such disciplines as “Technologies of social and pedagogical activity” and “Prevention and correction of social deviations” are described.

Key words: social work, social-pedagogical activity, art therapy, diagnostics, psychocorrection, rehabilitation.

УДК 373.211.24

Онищук І. А.

**РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ САМОВИРАЖЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у контексті особистісно-орієнтованої моделі вищої освіти, яка є на часі. Увага зосереджується на таких ключових питаннях, як особистісно-професійне становлення майбутнього фахівця, розвиток культури самовираження молодшої людини на основі аналізу наукових праць із філософії, психології та педагогіки. У публікації окреслені основні аспекти науково-дослідної діяльності в означеному напрямі, а саме: визначено мету, першочергові завдання та передбачені науково обґрунтовані шляхи вирішення проблеми. Також зазначається, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Ключові слова: особистісно-професійне становлення майбутнього фахівця дошкільної освіти, культура, індивідуальна культура, культура самовираження майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, творча діяльність.

Освіта в сучасному світовому суспільстві є однією зі значущих сфер діяльності людини, оскільки від її спрямованості та ефективності сьогодні залежать перспективи розвитку всього людства. Останнім часом світ активно змінює своє ставлення до всіх видів освіти, зокрема вища школа, розглядається як головний чинник соціального та економічного прогресу. Фахівців вважають, що причиною такого розуміння є визнання людини найважливішою цінністю та капіталом сучасного суспільства, здатної до пошуку нових знань, прийняття нестандартних рішень та такої, яка оптимально зберігає довілля.

Відповідаючи на виклик сьогодення, практично всі розвинуті країни здійснюють різні за глибиною та масштабами реформи національних систем освіти. З огляду на входження України до європейського освітнього

простору, актуалізується необхідність оновлення методологічних засад конструювання змісту й оновлення технологій підготовки майбутніх педагогів, зокрема фахівців дошкільної освіти. Нові цінності дошкільної освіти, орієнтування на розвиток зростаючої особистості, інформаційна насиченість, відхід від однотипності видів закладів дошкільної освіти, програм, надання педагогам і батькам можливості вибору освітніх маршрутів, розвиток творчого потенціалу суб'єктів освітнього процесу потребує фахівця нового типу.

З огляду на це, важливим завданням закладів вищої освіти педагогічного профілю є упровадження особистісно зорієнтованої моделі освіти, забезпечення балансу професійної та особистісної складової компетентності випускника. У контексті зазначеного, особливого значення набуває створення сприятливих умов для розвитку індивідуальності студентської молоді, формування здатності до культурного самовираження – у цьому полягає глибинна сутність педагогічної діяльності. Про це йдеться і в основних нормативних документах, зокрема Національної доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Законом «Про освіту», Законом «Про вищу освіту» проголошено пріоритет становлення молоді людини – суб'єкта власного життя. Посилне усвідомлення значущості проблеми Конвенція ЮНЕСКО 2005 року про охорону й заохочення різноманітних форм культурного самовираження – юридична міжнародна угода, метою якої є створення можливостей для розповсюдження широкого спектру культурних послуг, зокрема у сфері освіти [5]. Саме тому науковці в галузі психології та педагогіки спрямовують зусилля на пошук ефективних шляхів розвитку культури самовираження – важливого феномену професійно-особистісного зростання майбутнього фахівця дошкільної освіти. Як свідчить аналіз наукових праць, нині накопичений значний матеріал, у якому висвітлюються певні аспекти досліджуваного явища, а саме:

- розроблено теоретико-методологічні засади виховання студентів у вищій школі (В. Андрущенко, А. Богущ, О. Киричук, В. Кремень, В. Луговий, О. Сухомлинська та інші);
- сформульовано положення про особистість як систему, що розвивається (К. Абульханова-Славська, І. Бех, А. Асмолов, А. Петровський, С. Рубінштейн, Т. Титаренко та інші);
- висунуто ідею про суб'єктність як форму самодетермінації особистості (Б. Ананьєв, В. Слободчиков, В. Татенко, С. Тищенко) та рефлексивні риси самосвідомості як ядро особистості (І. Кон, А. Силвестру, В. Столін та інші);
- схарактеризовано творчість як показник особистісного зростання (Г. Балл, В. Моляко, О. Морозов, В. Рибалка, С. Сисоєва, Д. Чернишевський та інші);
- визначено сутність феномена «культури» (М. Бердяєв, М. Вебер, О. Лосєв, В. Шинкарук, А. Яценко та інші);
- встановлено закономірності розвитку процесу самовираження на різних етапах онтогенезу та з'ясовано вплив різних видів діяльності на процес творчого самовираження зростаючої особистості (А. Аніщук, Л. Березовська, Л. Середюк, О. Кононко та інші).

Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищій школі присвячено праці Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богущ, В. Бондаря, Н. Гавриш, Н. Гузій, Н. Лисенко, О. Листопада, О. Кононко, О. Олійник, С. Нечай та інших. За висновками науковців, вища освіта має сприяти осучасненню світогляду майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти, сформувати систему ціннісних ставлень до світу та самих себе, особистісний спосіб буття, компетентну поведінку та здатність культурно виражати себе у різних видах діяльності, зокрема художньо-творчій [1; 4; 6; 8; 10].

Актуальність проблеми розвитку в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти культури самовираження зумовлена замовленням суспільства на підготовку фахівця нової формації та традиційною організацією освітнього процесу в закладах вищої освіти, зокрема недостатньою її зорієнтованістю на розвиток у студентів потреби та здатності виражати себе в гармонійний і соціально прийнятний спосіб.

Отож, недостатнє висвітлення цієї категорії у вітчизняній науковій літературі, наявність значного практичного інтересу до проблеми самореалізації особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти в умовах реформування освіти у вищій школі зумовили мету наукової розвідки – розкриття значення розвитку культури самовираження у процесі професійно-особистісного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Згідно з логікою розпочатого наукового пошуку, доцільно з'ясувати сутність ключових понять проблеми, зокрема таких:

- «вираження»;
- «самовираження»;
- «культура»;
- «індивідуальна культура»;
- «самоорганізована діяльність».

Загалом поняття «самовираження» тлумачиться у наукових джерелах, як [2; 3; 7]:

- відображення зовні своїх внутрішніх почуттів, переконань, установок;
- особистісна форма активності, що формується і розвивається у спілкуванні й діяльності;
- будь-яка поведінка, яка здійснюється для задоволення індивіда та має зв'язок із потребами особистості в суспільному визнанні, самоствердженні, саморозкритті та самореалізації.

На підставі аналізу досліджень К. Абульханової-Славської, Л. Ази, А. Арсенєва, І. Беґа, П. Гуревича, О. Кононко, І. Надольного, Л. Середюк, Д. Фельдштейна та інших, констатовано, що феномен «самовира-

ження» має міждисциплінарний характер, застосовується в науці до всіх явищ життя та фіксує прагнення до розкриття свого природного потенціалу [2; 3; 7]. На думку фахівців, самореалізація, повноцінне розкриття свого «Я» виступає метою та запорукою успішного буття людини.

У психології та педагогіці розглядаються проблеми самореалізації та самовираження в контексті самоздійснення вільної особистості, надання їй можливостей реалізувати себе в різних видах діяльності, з-поміж яких особливе місце займає художньо-творча. У науковій літературі «вираження» кваліфікується як прояв внутрішнього у зовнішньому, суті – у явищі, суб'єктивного – в об'єктивному. Зовнішні прояви поведінки й діяльності дають змогу зрозуміти внутрішній світ (думку, почуття, наміри, здатність особистості та інше), чим засвідчують природний потенціал особистості.

За висновками К. Абульхановаї-Славської, існує залежність життя кожної людини від самовираження та від способу, який кожен обирає [2]. У контексті доречно навести типологію способів самовираження за Д. Узнадзе, а саме: людина у зовнішній поведінці виражає те, що справді відчуває («виплескує» себе); людина немовби докладає для самовираження вольових зусиль, долаючи перешкоду (є свідченням важкості зовнішнього вирішення вияву внутрішнього світу); людині притаманна неочікувана поведінка – протилежна в однакових і схожа у відмінних ситуаціях (так би мовити, третій парадоксальний спосіб); особистість весь час залишається у своєму внутрішньому світі, зовнішньо лише «притосовується» до ситуації, зважаючи на неї.

Варто зазначити, що особливо важливо для педагогів, який спосіб вони обирають для вираження свого «Я», об'єктивації себе, оскільки саме вихователі закладів дошкільної освіти транслюватимуть взірці самовираження, можливі моделі самопрезентації підростаючому поколінню, тому фахівці наголошують на значущості таких властивостей та якостей особистості майбутнього педагога, як:

- суб'єктна відповідальність (Т. Гурлева);
- пізнавальні устремління (Є. Голобородько);
- домагання самоздійснення (Т. Титаренко);
- життєві цінності (Р. Зрайко);
- саморегуляція (Г. Грибенюк);
- комунікабельність, здатність до інноваційної діяльності, мобільність (Г. Куценко);
- креативність (В. Виноградова-Бондаренко, Р. Пономарьова – Семенова);
- самосвідомість, рефлексія, упевненість у собі, винахідливість, уміння співчувати іншим людям (В. Бондар);
- здатність до особистісної самореалізації (Г. Беленька);
- психологічна культура (В. Рибалка).

Із метою висвітлення досліджуваного явища, також доречно з'ясувати сутність поняття «культура» та «індивідуальна культура». В узагальнених характеристиках поняття «культура» – це форма, результат, спосіб зв'язку особистості з дійсністю; прояв, утвердження сутнісних сил людства та інше [9].

Феномен «культура» є «набором кодів», який укаже майбутньому педагогові на доцільність певної поведінки і зумовлює прогрес в його духовному самовдосконаленні. Використовуючи поняття «індивідуальна культура», виходимо з розуміння, що вона має прояв у самопрезентації особистості, прояві назовні своєї внутрішньої сутності. Індивідуальна культура студентської молоді передбачає гармонію зовнішніх проявів та внутрішніх особливостей [4].

За висновками фахівців, основоположним елементом індивідуальної культури виступає культура вираження себе, яка проявляється у самоорганізованій діяльності майбутнього педагога, а її основними характеристиками є незалежні від зовнішніх впливів дії суб'єкта самовираження, його здатність самостійно організувати, виконувати, контролювати, регулювати та коректувати власну, об'єктивувати та презентувати власні особливості, прагнення, переваги, які не суперечать нормам культури загалом.

На думку О. Кононко, розвиток культури самовираження дасть можливість майбутньому фахівцеві дошкільної освіти повною мірою реалізувати себе, орієнтуючись боку на свої здатності та можливості, а також на вимоги культури та суспільства. Це наукове положення є визначальним для нашої дослідницької діяльності [4].

Отже, теоретико-методичні засади розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художньо-творчій діяльності становлять: концепція, модель розвитку, критерії та показники розвитку культури самовираження, педагогічні умови, методи та форми організації художньої діяльності у закладі вищої освіти. Варто також зазначити, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Методологічний аспект засвідчується реалізацією в дослідженні системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного та культурологічного підходів, а саме:

- системний уможливив організацію художньої діяльності студентської молоді через інтеграцію різних її видів, забезпечив їх взаємозв'язок та взаємовплив, сприяв комплексному застосуванню сучасних освітніх технологій;
- діяльнісний актуалізував суб'єктну позицію майбутніх фахівців, удосконалював уміння свідомо визначати мету, планувати художню діяльність, обирати адекватні способи розв'язання проблем, регулювати та контролювати власні дії й поведінку, аналізувати та оцінювати їх наслідки;

– особистісно зорієнтований сприяв такій організації процесу самовираження майбутнього педагога, який уможливив вияв ним самостійності, креативності, впевненості в собі, свосерідності, індивідуальних уподобань, здатності до рефлексії та прийняття адекватних ситуації рішень;

– аксіологічний уможливив розвиток у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти культури самовираження у художній діяльності гуманістичної спрямованості; вдосконалення ціннісно-сміслової позиції, що сприяє вправляння у здатності виявляти базові моральні якості та розв'язувати конфлікти у мирний спосіб;

– культурологічний сприяв формуванню позитивного ставлення студентської молоді до самовираження як показника особистісного зростання; підвищував значущість культури спілкування, етики взаємин, культурних зразків, толерантного ставлення до іншої точки зору, творчого діалогу, уміння орієнтуватися у широкому інформаційному полі, відкритості змінам соціокультурної ситуації.

Провідною ідеєю концепції є положення, згідно з яким культура самовираження майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти є особистісним інтегралом, проявляється у самоорганізованій діяльності – цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних й кінцевих продуктах і визначається системою пріоритетних життєвих, професійних та культурологічних цінностей.

Критеріями оцінки міри розвитку культури самовираження виступають властивості особистості майбутнього вихователя, що відповідають основним векторам педагогічної діяльності (діловому, аксіологічному, комунікативному, перетворювальному).

В умовах ступеневої підготовки у закладах вищої освіти успішність розвитку культури самовираження випускника значною визначається рівнем збалансованості його знань, ставлення й поведінки; засвідчується силою, модальністю та стійкістю проявів:

- організованості;
- зацікавленості;
- комунікативної толерантності;
- креативності.

У розпочатому дослідженні ми також припускаємо, що розвиток культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти виявиться ефективним за таких умов:

а) зміни концептуального обґрунтування дисциплін гуманітарного та художньо-естетичного циклів в системі вищої освіти з репродуктивно-продуктивної спрямованості на творчу, ціннісно-сміслову, духовну;

б) включення до змісту освіти у закладі вищої освіти природних, соціальних, загальнокультурних, національних, духовних чинників, визначальних для створення співтворчого середовища, сприятливого для розвитку культури самовираження майбутнього фахівця;

в) конструювання змісту художньої освіти на інтегративній основі, яка надасть певного імпульсу процесу розвитку культури самовираження майбутнього педагога;

г) балансу в освітньому процесі двох різноспрямованих векторів:

- розвитку у студентів прагнення до самовираження, самореалізації, самоствердження, саморозвитку, усвідомлення себе суб'єктом освітнього процесу, індивідуальністю;
- розвитку потреби та здатності до взаємодії, співпраці, культурного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу.

Заявлені педагогічні умови розвитку досліджуваного феномену потребують перевірки своєї ефективності на практиці.

Отож, проведений аналіз нормативних документів, праць фахівців у галузі філософії, культурології, психології та педагогіки засвідчив, що сучасне суспільство вимагає все глибшого розвитку фахівця – самодостатньої особистості. Розвиток культури самовираження відіграє важливу роль у професійному та особистісному становленні майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Вкрай необхідно, щоб майбутні фахівці в галузі освіти, зокрема дошкільної, об'єктивували своє «Я» гармонійно, соціально прийнятними способами та методами. Тому в закладі вищої освіти педагоги повинні перестати жорстко регламентувати і однозначно визначати процес підготовки, натомість мають допомагати студентській молоді конструювати процес та реалізовувати шлях пізнання та розвитку на основі індивідуальної сутності.

Перспективу подальшої реалізації дослідження означеного напрямку вбачаємо в перевірці на практиці ефективності педагогічних умов розвитку культури самовираження майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Використана література:

1. Артемова Л. Педагогіка і методика вищої школи : Навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів. Студентів магістратури. – Київ : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Абульханова-Славская К. Стратегия жизни / К. Абульханова-Славская. – Москва : Мысль, 1991. – 299 с.
3. Большой толковый психологический словарь : основные термины и понятия по психологии психиатрии : в 2-х т. Артур Бебер. – Москва, 2003. – 560 с.
4. Кононко О. Культура самовираження майбутніх педагогів як особистісний феномен / Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні». – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота». – 2017. – С. 13-18.

5. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження ратифікованої Законом N 1811-VI від 20.01.2010.
6. Кремень В. Якісна освіта і нові вимоги часу / Педагогічна і психологічна науки в Україні / Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / Том 1. Теорія та історія педагогіки. – Київ : «Педагогічна думка», 2007. – С. 3-24.
7. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – Москва : Смысл, 1999. – 425 с.
8. 8.Омельченко Е. Самовыражение и культура самовыражения педагогов и студентов педагогических ВУЗов // Теория и практика образования в современном мире: материалы международной научной конференции. – Санкт-Петербург : Реноме. – 2012. – С. 11-14.
9. Попович М. Культура // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. / ред. кол. І. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – Київ, 2016.
10. Сисоєва С. Теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості // Відкритий урок. – 2005. – № 21; 22. – С. 13-19.

References:

1. Artemova L. V. Pedagogy and methodology of higher education: Teaching and methodical manual for teachers, post-graduate students. Master's degree students. – Kyiv : Condor, 2008. – 272 pp.
2. Abulkhanova-Slavskaya K. A. The Strategy of Life / Ksenia Aleksandrovna Abulkhanova-Slavskaya. – Moscow : Thought, 1991. – 299 p.
3. Bolshoy explanatory psychological dictionary: the main terms and concepts of psychology of psychiatry: in 2-t Arthur Beber. – Moscow : "Т. 2: P-Ya". – 2003. – 560 pp.
4. Kononko O. L. Culture of self-expression of future teachers as a personal phenomenon / Collection of abstracts of scientific works of participants at the international scientific and practical conference "Psychology and pedagogy: the need for science to influence the development of practice in Ukraine". – Lviv city: NGO "Lviv pedagogical community". – 2017. – P. 13–18.
5. Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions, ratified by Law No. 1811-VI of 20.01.2010.
6. Kremin VG Qualitative education and new requirements of time / Pedagogical and psychological sciences in Ukraine // Collection of scientific works for the 15th anniversary of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine in 5 volumes / Volume 1. Theory and history of pedagogy. – Kyiv : "Pedagogical thought", 2007. – P. 3–24.
7. Maslow A. New lines of human nature / Abraham Harold Maslow. – Moscow: Smysl, 1999. – 425 p.
8. 8.Omelchenko E.A. Self-expression and culture of self-expression of teachers and students of pedagogical universities // The theory and practice of education in the modern world: materials of the P international scientific conference. – St. Petersburg : Renome – 2012. – November 11-14.
9. Popovich MV Culture // Encyclopedia of modern Ukraine: 30 t. / Ed. count I. M. Dzyuba [and others]; National Academy of Sciences of Ukraine, NTS, Coordination bureau of the encyclopedia of modern Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2016.
10. Sysoev S. O. Theoretical and Methodological Substantiation of Pedagogical Creativity // Public Lesson. – 2005. – No. 21; 22. – P. 13-19.

Онищук И. А. Развитие культуры самовыражение как важной составляющей становления будущего специалиста дошкольного образования

Статья посвящена проблеме актуальной проблеме подготовки будущих воспитателей дошкольного учреждения в контексте личностно-ориентированной модели высшего образования. Внимание сосредоточивается на таких ключевых вопросах как личностно-профессиональное становление будущего специалиста, развитие культуры самовыражения молодого человека на основе анализа научных работ по философии, психологии и педагогике. В публикации обозначены основные аспекты научно-исследовательской деятельности в рассматриваемом направлении, а именно: определены цели, первоочередные задачи и предусмотрены научно обоснованные пути решения проблемы. Также отмечается, что концепция исследования обеспечивается единством методологического, теоретического и методического аспектов.

Ключевые слова: личностно-профессиональное становление будущего специалиста дошкольного образования, культура, индивидуальная культура, культура самовыражения будущего воспитателя дошкольного учреждения, творческая деятельность.

Onishchuk I. A. Development of culture of self-employment as important formation of the future faculty of preschool education

The role of the culture of self-expression in personal and professional formation of the future educator at the institution of preschool education. The article goes about the problem of preparing future educators of pre-school establishments in the context of a person-oriented model of higher education, which is on time. In particular, attention is focused on such key issues as the personal and professional formation of a future specialist, the development of the culture of self-expression of a young person on the basis of the analysis of scientific works on philosophy, psychology and pedagogy. The publication outlines the main aspects of research activities in the specified direction, namely: the purpose, the priority tasks and the scientifically substantiated ways of solving the problem are provided. It is also noted that the concept of research is ensured by the unity of methodological, theoretical and methodological aspects.

Key words: person-professional formation of the future specialist of preschool education, culture, individual culture, culture of self-expression of the future educator of the institution of preschool education, creative activity.